

Hannes Råstam
Seriemoordenaar
of
meesterfantast?

J.M. MEULENHOF

ISBN 978-90-290-8915-9

ISBN 978-94-6023-668-6 (e-boek)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *Fallet Thomas Quick*

Vertaling: Neeltje Wiersma

Omslagontwerp: Zeno

Omslagbeeld: Cato Lein

Zetwerk: Steven Boland

© 2012 Hannes Råstam

Published by agreement with Salomonsson Agency.

© 2013 voor de Nederlandse taal: Neeltje Wiersma en Meulenhoff Boekerij bv,
Amsterdam

Vertaling citaat uit *Dokter glas* van Bertie van der Meij, Wereldbibliotheek, 2004

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk,
fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Voor mijn kinderen

*Men wil bemind worden,
bij gebrek daaraan bewonderd, bij gebrek daaraan gevreesd,
bij gebrek daaraan verafschurd en veracht.
Men wil de mensen een soort gevoel inboezemen.
De ziel huivert voor de leegte
en wil tot iedere prijs contact.*

Dokter Glas – Hjalmar Söderberg

Inhoud

Voorwoord door Leif G.W. Persson	13
----------------------------------	----

Deel I	17
---------------	-----------

Säterkliniek, maandag 2 juni 2008	19
De Säterman	20
Op de voorpagina's van de kranten	26
Charles Zelmanovits	30
Appojaure	34
Yenon Levi	44
Therese Johannesen	49
De twijfelaars	52
Trine Jensen en Gry Storvik	57
Johan Asplund	58
Time-out	60
Waarom bekenden ze?	61
De brief aan Sture Bergwall	68
Mijn gesprek met Jan Olsson	69
De kluizenaar	71
Oom Sture	74
Säterkliniek, donderdag 28 augustus 2008	79
Een ontdekking	81
Het zijspoor	88
De schouw in Ørjeskogen	89
Säterkliniek, woensdag 17 september 2008	103
Het keerpunt	105

Deel II	111
----------------	------------

Een leven vol leugens	113
De seriemoordenaar komt in beeld	115

Een bijzondere patiënt	121
Misbruik en therapie	127
Het uitstapje	132
Geen spelletjes meer	135
Dwaaltochten en omwegen	148
Ver terug in de tijd	159
Stures alibi	165
De strijd tussen de artsen	171
Birgitta Ståhle neemt het over	178
Gesloten vragen	187
Charles Zelmanovits' verdwijning	188
Cognitieve verhoormethoden	202
Een macabere show	209
Nachtelijke twijfels	218
Een andere verhoorsituatie	230
De laatste arbeider van de in aanbouw zijnde waterkrachtcentrale	239
Weggemoffelde broers en zussen	240
Een weggemoffeld uur	244
Meerdere persoonlijkheden	255
Een woedend gebrul	261
Confrontatie	266
De 'Shalom-gebeurtenis'	275
Sten-Ove neemt contact op	277
Het proces in de rechtbank van Gällivare	280
Tegenslagen	288
De commissie-Quick strandt	303
De Levi-rechtszaak	310
Op naar Ørjeskogen!	315
Een hecht team	323
Archeologische opgravingen	330
De code gekraakt	336
Da capo	349
Interview met de officier van justitie	359
Interview met de advocaat	365
Fouten in het systeem	374
De documentaires op de SVT	382

Deel III	385
De wind gaat uit een andere hoek waaien	387
Dertien mappen	394
De misdaadverslaggever	400
Het laatste puzzelstukje	408
De ontmoeting met de journalist	413
Nawoord door Mattias Göransson – Het testament van de graver	414
Chronologie Sture Bergwall/Thomas Quick	443

Voorwoord

Laat me het verhaal vertellen van de seriemoordenaar Thomas Quick. Gedurende bijna dertig jaar zal hij meer dan dertig mensen vermoorden: volwassen mannen en vrouwen, jongeren en kinderen. De eerste moord vindt plaats in 1964 wanneer hij amper veertien jaar oud is. De wijze waarop hij de moord uitvoert is een voorafschaduw van alle moorden die hij daarna nog zal plegen: beestachtige lustmoorden waarbij hij zijn slachtoffers verkracht, martelt, in mootjes hakt. Hij drinkt hun bloed en eet gedeelten van hen op, neemt lichaamsdelen mee als trofeeën om zijn fantasie te voeden totdat hij een nieuw slachtoffer heeft gevonden. Hij ontdoet zich uiteindelijk van hun stoffelijk overschot door het in mootjes te hakken, te begraven of gewoon in een sloot achter te laten.

Wat betreft de wreedheid en het aantal slachtoffers is Thomas Quick gemeten naar de normale misdaadcriteria geen gewone seriemoordenaar. Hij neemt een hoge plaats in op de ranglijst van seriemoordenaars in de misdaadgeschiedenis van de westerse wereld. Is zelfs uniek wat betreft een aantal van de gruwelijkheden waaraan hij zich schuldig heeft gemaakt. Eigenlijk is er maar één probleem met deze beschrijving van de man die gedurende vijftien jaar de Zweedse media en de publieke opinie zal domineren: niets van wat hierboven is gezegd is waar. Alles is verzonnen. Thomas Quick heeft nooit iemand vermoord, heeft zelfs nooit een van zijn slachtoffers ontmoet. Hij was een verzonnen monster dat het kwaad in zijn meest extreme vorm belichaamde, door anderen in het leven geroepen.

Hannes Råstam heeft nu het ware verhaal verteld. Het verhaal over Sture Bergwall, geboren in 1950 in Korsnäs buiten Falun, sinds zijn vroege kindertijd ernstig geplaagd door fysieke en psychische ziekten, psychiatrisch patiënt gedurende de helft van zijn leven en sinds zijn vroege jeugd zwaar verslaafd aan alcohol, drugs en medicijnen. Råstam heeft verteld hoe het kon gebeuren dat ons justitieapparaat, in zeer nauwe samenwerking met de psychiatrische gezondheidszorg, van een ernstig psychisch zieke verslaafde en fantast een seriemoordenaar maakte.

Råstam heeft niet alleen een boek geschreven over wat er feitelijk is gebeurd, hij is ook degene geweest die ervoor heeft gezorgd dat de waarheid aan het licht kwam en de aandacht richtte op de echte schurken die de leugen hadden gecreëerd.

Al vanaf begin jaren negentig, toen Thomas Quick ons bewustzijn binnendrong, zijn er twijfelaars en sceptici geweest die de officiële lezing niet geloofden, en in chronologische zin duikt Hannes Råstam pas laat op in de hele geschiedenis. En hij lijkt ook al niet erg op John Wayne, James Bond of op Carl Hamilton, de bedachte spion in de spionagereeks van de schrijver Jan Guillou. Hannes Råstam is een lange, magere journalist die meestal zachtjes en correct praat, af en toe met een rustige glimlach. Hij heeft drie tv-programma's over 'Onze Seriemoordenaar' gemaakt en heeft Bergwall op het allerlaatste moment ook nog zover gekregen dat hij bekende helaas alles verzonnen te hebben. Råstam heeft hem zelfs aan ons laten uitleggen waarom hij het heeft gedaan en wie hem ertoe gebracht heeft.

Net als in alle films uit mijn jeugd waarin de werkelijkheid zwart-wit was en de cavalerie altijd in de allerlaatste minuut kwam aanrijden met klepperende hoeven, trompetgeschal en getrokken sabels, kwam nu de politie onder aanvoering van een onderzoekende verslaggever die plotse-ling – en in elk opzicht – exact op de John Wayne uit mijn jeugd lijkt.

Met alle respect, twijfelaars en sceptici, maar dat de waarheid is bovengekomen, is te danken aan deze kleine groep dappere journalisten, chercheurs, juristen en dergelijke die louter vanwege de goede zaak, omdat ze gereide twijfel hebben, gewoon brutaal weerwoord geven en zelfs koppig altijd het hoogste woord blijven voeren, hoe dan ook. Zonder Hannes Råstam hadden velen van ons gewoon verder geleefd en hun twijfel opzijgezet, of waren we aan iets anders gaan denken.

Dat Hannes Råstam ook Zweedse rechtsgeschiedenis heeft geschreven tijdens zijn zoektocht naar de waarheid over Thomas Quick is iets wat ik aarzelend zeg, om de doodeenvoudige reden dat zoiets zelden een grote leeservaring oplevert. In dit geval is het anders. Råstam vertelt boeiend en het boek is erg goed geschreven. Het beschrijft een Zweeds justitie-apparaat dat wordt getroffen door een morele, juridische en intellectuele dwaling en een Zweedse psychiatrische gezondheidszorg die doet denken aan die in de vroegere Sovjet-Unie waar we tot nu toe alleen over konden lezen, dachten we. En als we dan zoiets lasen ging het in elk geval niet over ons.

Eenvoudig samengevat: het is een boek dat vertelt over een zaak waarin Zweedse politiemensen, officieren van justitie, advocaten en rechters – bereidwillig geholpen door diverse artsen, psychologen, een zogenaamde geheugenexpert en te veel journalisten en andere personen – een psychisch zieke fantast opwaardeerden tot ‘de ergste seriemoordenaar in de misdaadgeschiedenis van Zweden’.

Het is een verschrikkelijk waargebeurd verhaal en een fenomenaal boek om te lezen.

Leif G.W. Persson